

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA
Debrecen

Maróthi György

A debreceni kollégium már Mártonfalvi rektorsága idején, az 1670-es években rendkívüli megpróbáltatásokon ment át: menedéket tudott még adni a földesuraktól és a jezsuitáktól elüldözött pataki iskolának, de a császáriak a saját épületét is feldúlták. Utóbb, a Rákóczi-szabadságharc idején a diákok — a város lakosságával együtt — a labanc hadak elől ismételten erdőkebe, ingoványokba kényszerültek menekülni; csupán legfontosabb könyveiket tudták magukkal vinni, míg „a scholában mind a pataki, mind az itt való bibliotheca összevissza hányódott, több 300 auctornál odalett, sok könyv széjjeltépetett, sok félig megegetett, sok levelenként a curián (udvaron), utcán, a táborhelyen elhintetett, sok porba, ganéjba keveredett.” (Városi jegyzőkönyv, 1707.)

A szatmári béke, az ország függetlenségének elvesztése után a bécsi udvar más eszközökkel — így számos iskola megszüntetésével vagy lefokozásával, a városok, illetve a lakosság részéről jövő anyagi támogatás megtiltásával, a külföldi tanulmányutak és könyvbeszerzés akadályozásával — igyekezett megbénítani rebellisgyanús protestánsok iskoláit.

Ily előzmények után, ily viszonyok között is rohamosan növekedett a század első békeévtizedeiben a debreceni kollégium tanulólétszáma.

S hogy az iskola a szervezettség és a szellemi színvonal tekintetében is újra új útra léphetett, abban nagy része volt, Maróthi György (1715—1744) professzor rövid, de lázas tevékenységének. A külsejében is megnyerő, nyolc idegen nyelvet tudó ifjú, debreceni, majd hét évi svájci és hollandiai tanulmányai után, 23 éves korában lett a kollégium tanára. Debrecen már a következő évben szörnyű pestisjárvány sújtotta. A kényszerű visszavonultság csak alkalom Maróthinak arra, hogy kvartettet szervezzen, s ezzel megvesse Debrecenben a négyszólamú éneklés, a híres kollégiumi kántus alapjait. Sürgette a tudományok haladásával való állandó lépéstartást, a tudományos világirodalom termékeinek figyelemmel kísérését, „mert ennek nem tudása — írta — igen sok praejudiciumnak (előítéletnek) oka, mivel sokan azt gondolják az emberek közül, hogy ma is úgy van a dolog, mint ezelőtt 60, 70, s 100 esztendővel”.

Maróthi egyik tervezetében a mértan, a felsőbb mennyiségtan és a csillagászat tanítását irányozta elő a bölcsészeti évfolyamokon. Kívánta a modern idegen nyelv (német, francia) tanítását. Debrecenben ő helyezte tudományos alapokra a földrajz oktatását, a leíró földrajzon kívül bevezetve az általános és csillagászati földrajzot is.

Erős kézzel fogott Maróthi az iskolai oktatás szervezeti megjavításához is. Nevéhez fűződik Debrecenben a fokozatok és osztályok pontosabb elkülönítése. Észrevette azt is, hogy az idősebb diákoknak az alsó osztályok tanításával való megbízása már nem felel meg a kor követelményeinek, ezért legalább a felügyeletet igyekezett a professzorok bevonása útján biztosítani.

Maróthi küzdött az értelem nélküli magoltatás ellen. Rámutatott arra, hogy a megértéshez figyelem kell, a figyelmet viszont azzal biztosítjuk, hogy minél több tanulót vonunk be a munkába megfelelő kérdések feltevésével.

A számtani ismeretek terjesztése érdekében írta meg Maróthi igen népszerűvé vált munkáját *Arithmetica* vagy számvetésnek mestersége címmel (1743). Tárgyalta ebben az alapszabályokon és a törteken kívül az egyszerű és összetett hármasszabályt, az arányos osztást, az egyenleteket stb. A példák kiválogatásában a gyakorlati élet követelményeit vette tekintetbe, és pedagógiai megfontolásokat érvényesített, könnyebb példák után adott nehezebbeket. Jelentős kezdeményezés volt, hogy tankönyvében latin helyett magyar műkifejezéseket használt, gyakran saját szóalkotásait. Az addigi népszerű magyar nyelvű számtankönyvek erőltetett, az érthetőséget zavaró verses formája helyett szabatosan megfogalmazott prózában írt.

Könyvében Maróthi megbírálta kora iskoláinak egyoldalú latin irányát, a hasznos ismeretek hiányát; rámutatott a számtan pedagógiai jelentőségére. „Nem lehet kimondani — írta —, mely igen hasznos a gyermeki léleknek élesítésére az *arithmetica* és ha lehet, a *geometria*. Így szokik legjobban a gyermek arra is, hogy minden dolgában magára vigyázó, rendszerető, és amint hívják, punctuális (pontos) legyen, melyre igen nagy szüksége van a mi embereinknek.”

Több kiadásban, széles körben elterjedt könyvének jelentőségét az adta meg, hogy a gyakorlati célú számtani ismereteket sikerrel juttatta el a nép széles rétegeihez, szerzője céljának megfelelően. Maróthi kifejezte azt a véleményét is könyvében, hogy a nép elemi oktatása magyar nyelven történjék.

Úttörő munkássága alapján jött létre az első nyomtatásban is megjelent (debreceni tanterv *Methodus*, 1770). Ez már következetesen helyet adott a földrajznak és a szám-tannak. Az utóbbit Maróthi könyve alapján tanították.

